

Marosvásárhely története

Marosvásárhely környéke feltehetően már az őskorban is lakott volt. Erre engednek következtetni azok a régészeti leletek, amelyeket a városban, illetve a környező településeken: Maroskeresztúron, Malomfalván, Maroscsapón és Marosszentannán tártak fel.

A rendelkezésre álló adatok alapján az egyetlen székelyföldi „libera regia et murata civis”, azaz „szabad királyi, kerített város” Vásárhely kialakulásának idejére csak következtetni tudunk. Székelyvásárhely a 12. század végén vagy a 13. század elején jött létre. A település latin neve Novum Forum Sicularum, új keletű vásároshelyre utal, mely vásároshely kialakulása összefüggött a marosi székelyek e részeken való letelepedésével. E feltételezés csak akkor helytálló, ha a „székely” nevet „székelység”, „székelyek” értelemben használjuk és a latin elnevezést „székelyek vásáros helye”-ként fordítjuk. Az eredeti megnevezést a vidéken élő magyar lakosság adta: Székelyvásárhely, és ezt fordították latinra.

Először 1107-ben említik a várost Novum Forum Sicularum néven. Vártemploma helyén a tatárjárásig a domonkosok temploma állott. Az elpusztult templom helyén 1260-ban a ferencesek építettek új gótikus templomot, amelyet 1446-ban fejeztek be. 1439 óta 36 alkalommal volt a város országgyűlés színhelye. 1492-ben Báthory István erdélyi vajda védművekkel erősítette meg, ami ötszög alakú külső tornyos vár volt. 1506-ban a város mellett verték meg a felkelt székelyek Tomori Pál seregét. A vár 1600–1601-ben Basta ostromai következtében rommá vált. 1602-ben Németh Gergely a város megmaradt házait is felgyújtatta. 1602-ben kezdték el a vár újjáépítését, de csak 1614 és 1653 között lett kész. Székely Mózes az egyetlen székely fejedelem is megfordult a városban, amikor 1603-ban Erdélyt felszabadította az idegen uralom alól. 1616-ban szabad királyi város lett. 1658-ban török és oláh hordák rohanták meg és égették fel. 1661. Szeptember 14-én Ali pasa nyomására itt választották fejedelemmé I. Apafi Mihályt. 1662-ben a város az itt uralgó törökök vigyázatlanságából szinte teljesen leégett. 1687-ben császári csapatok pusztították. 1704-ben Kaszás Pál serege foglalta el a várat, amit 1706-ban Pekry Lőrinc foglalt vissza a labancoktól. 1707. április 5-én itt emelték II. Rákóczi Ferencet a fejedelmi székbe. 1707-ben, 1709-ben, 1719-ben és 1738-ban pestis pusztította.

1848. november 4-én falai alatt verték meg a császáriak a székelyek seregét, majd a várost is elfoglalták. 1849. január 13-án Tolnay őrnagy honvédserege foglalta vissza. 1849. július 30-án innen indult Petőfi és Bem a segesvári csatába. 1854-ben itt, a Postaréten végezték ki a 3 székely vértanút, 1874 óta emlékmű jelöli a helyet. 1861-ben Marosszék székhelye lett. 1876-ban újra tűzvész pusztított, ugyanebben az évben Maros-Torda vármegye székhelye lett. 1880-ban Bem, 1893-ban Kossuth szobrát, 1907-ben Rákóczi mellszobrát avatták fel a Főtéren. 1923-ban a románok mindhármát ledöntötték.

Noha Marosvásárhely, a „székelyek legnagyobb városa”, az egyetlen olyan székelyföldi település volt, mely szabad királyi város címmel büszkélkedhetett, sokáig mezővárosi jellegű maradt és csak a 20. század elején indult látványosan fejlődésnek. A város akkori polgármesterének, Bernády Györgynek köszönhetően alakult ki a város központját ma is meghatározó szecessziós városkép. Az ő irányításával újratérképezték, felparcellázták a várost, rendezték a vár környékét, közparkokat hoztak létre, csatornáztak, aszfaltozták az

utcákat. A város meglévő és leendő utcáit virágokkal, fákkal ültették be, ettől az időtől emlegetik „virágok városa”-ként Marosvásárhelyt.

A városnak 1910-ben 25 517 lakosa volt, ebből 22 790 magyar, 1717 román és 606 német.

1940. augusztus 30-án a második bécsi döntés visszacsatolta Magyarországhoz a várost, ahová először a Székelyföldre előreküldött Gyorshadtest vonult be Miklós Béla tábornok vezetésével, szeptember 10-én. Az alakulat csak áthaladt a városon, így a honvédséget ünnepélyesen szeptember 15-én fogadták, amikor a IV. hadtest szekszárdi 12. gyalogdandárja vonult be Nagy Vilmos tábornokkal az élén. Egy nappal később Marosvásárhelyre látogatott Horthy Miklós is. A kormányzó tiszteletére adott díszmenetben a szekszárdi 12. gyalogdandár díszszázada, a 18. és a 48. gyalogezred egy-egy zászlóalja, valamint a 2. huszárezred és a IV. gépvontatású közepes tüzérosztály vett részt.

Marosvásárhely az 1947. február 10-i párizsi döntéstől kezdve újból Romániához került, a magyarok számára 1950–1968 közötti Magyar Autonóm Terület, majd a Maros Magyar Autonóm Tartomány központja volt. 1958. február 25-én az akkori Magyar Népköztársaság delegációja Kádár János vezetésével, a bukaresti útja után, Marosvásárhelyre látogatott. Az akkori lapok szerint 12 000 ember gyűlt össze a vasútállomás előtti téren és a küldöttséget Csupor Lajos, a Magyar Autonóm Tartomány főtitkára, a tartományi néptanács elnöke, Bugyi Pál, Kovács György író és Andrásosfzky Tibor rektor fogadta. Ezután látogatást tettek a Simó Géza-gyárban, majd nagygyűlést szerveztek, amelyen ezer munkás vett részt. A magyar küldöttség részéről Kállai Gyula szólalt fel, beszédét a Marosvásárhelyi Rádió élőben közvetítette. Kállai kijelentette, hogy a Magyar Népköztársaság szerint Romániában megszűntek a nemzetiségi gondok és újjukkal meg szeretnék volna cáfolni azokat a vádak, hogy a Magyar Népköztársaságnak területi igényei vannak. A kijelentést elégedetlenséggel fogadták az egybegyűlt munkások, hangos bekiabálások történtek, illetve többen a termet is elhagyták. A nagygyűlés után a delegáció meglátogatta az Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemet, ahol a tanári kar, Andrásosfzky Tibor igazgató vezetésével, bemutatta az intézményt. Az előadóteremben Kádár rövid beszédet tartott, az értelmiségiek szerepéről az „új világ” megteremtésében. Este a Kultúrpalotában a Székely Népi Együttes ünnepi műsort tartott a küldöttségnek.

1959. szeptember 7-én Marosvásárhelyre látogatott Gheorghe Gheorghiu-Dej, a Román Munkáspárt főtitkára, meg az akkori miniszterelnök, Chivu Stoica. Ekkor döntötték el, hogy a műtrágya kombinát hova épüljön, illetve Marosvásárhely új negyedeinek a helyét. Furcsa módon úgy döntöttek, hogy nem a Maros völgyében, hanem a környező dombokon fognak felépülni a negyedek.

Az 1989-es „rendszerátalakítás” után, Magyarországról és Németországból jelentős mennyiségű gyógyszer-segély érkezett, ezért a belvárosi plébániához tartozó Petőfi Sándor utcai ingatlanban létrehoztak pár hónapig egy ideiglenes gyógyszerértékesítőt, ahol önkéntes patikusok osztották ki a gyógyszereket.[10]

1990 márciusában volt a „fekete március”-nak nevezett marosvásárhelyi pogrom, vagyis etnikai zavargások törtek ki az akkor még többségben lévő magyarság és a kevés helyi, illetve az annál nagyobb számú, a környező román falvakról behozott románság között. A zavargások egyik kiváltó oka az volt, hogy 1990. február 10-én Sütő András felhívására

körülbelül 100 000 magyar vonult némán, táblák és transzparenszek nélkül demonstrálni a teljes körű anyanyelvi oktatás megteremtéséért Marosvásárhely belvárosában. Közükben egy-egy gyertya és könyv volt. Mindenhol elénekelték a Miatyánkot.

Március 1–18-án]] megtartották a Magyar Ifjúsági Szervezetek Szövetségének első kongresszusát. Itt beszédet mondott Smaranda Enache (aki jelenleg a Pro Európa Liga elnöknője) magyarul és románul, amelyben élesen kritizálta a Vatra Românească nacionalista, sovinszta szervezetet és kiállt az önálló magyar felsőoktatásért. Ezzel a lépéssel az indulatok még jobban felszítódtak.

Március 19-én a román sovinszták tüntetést szerveztek a magyarok ellen. A megye román falvaiból 13 busszal, zömében ittas és analfabéta embereket hoztak be a városba, akiket azzal riogattak, hogy a magyarok ki akarnak válni Romániából. Az immáron egyesült tömeg letépte azokat a magyar feliratokat, amelyek útjukba kerültek. A tömeg elindult az RMDSZ székháza felé, amit elkezdett megostromolni. A bent lévők hiába hívták többször is a rendőrséget, azok szándékosan késlekedtek. Ion Judea ezredes személyesen garantálta a magyarok testi épségét, ha kijönnek, viszont kint atrocitások történtek. A rendőrség tétlenül szemlélte az eseményeket. Sütő Andrást is összeverték, a fél szemére megvakult, több bordája eltört, a bal karja zúzódást szenvedett. Teherautóval szállították Bukarestbe, majd onnan a budapesti Honvéd Kórházba.

Március 20-án óriási magyar tömeg gyűlt össze a belvárosban, követelve az RMDSZ-székházi botrány felelőseinek az előállítását, illetve Kincses Előd lemondott polgármester visszahelyezését. A tömeg a „Gyilkosok, gyilkosok!”-at skandálta. A románok nem voltak sokan, de a déli órától elkezdtek gyülekezni. Szászrégen irányából nyolc autóbusz érkezett, amely román parasztokat hozott. Nem sokára a mezőgazdasági eszközökkel felszerelt románság áttörte a gyenge kordont, majd a magyarokra tört. A fegyvertelen magyarok menekülni kezdtek. Néhányan előreszaladtak és a padokat szétbontották, hogy a faléceket használják védekezésre. Ezután többórás patthelyzet alakult ki. Egy teherautó keresztülvágtatott a főtéren, elütött egy magyart, majd becsapódott a templom lépcsőjébe. Az elütött magyar meghalt, de a kocsiplatóján utazó románok közül is egy ember életét veszítette. A román hadsereg körbezárta a várost, erre a lépésre a környékbeli falvak lakosai lezárták az utakat. A magyarok a román buszokat feltartóztatták, felgyújtották, több románt súlyosan összeverték. Megérkezett a hadsereg, a harckocsik azonban nem jutottak be a főtérre a magyarok által emelt barikádok miatt. Kincses kérte a magyarságot, hogy engedje át a páncélosokat. A tömeg nagy nehezen átengedte a harci járműveket. Azok felálltak hosszú egyenes oszlopba, széles senki földjét teremtve ezzel. A katonák azonban bent maradtak a járművekben, meg sem próbálták elejét venni az újabb összecsapásoknak.

Az első támadást a románok hajtották végre, amit kivédett a magyar tömeg. A magyarok bevetettek egy tűzoltófecskendőt is, a vízsugarat a románokra irányítva. Közben mindinkább gyarapodott a románok létszáma, túlerőbe kerültek. Nemsokára 40-50 fős csoportokban cigányok érkeztek, akik bekapcsolódtak a harcba. Közben a „Ne féljete magyarok, megjöttek a cigányok!”-at skandálták. A döntő fordulat éjjel fél 12 tájékan történt meg, mikor is a Nyárád menti székelyek megérkeztek, szintén nem üres kézzel. A többségükben idős, 60 év feletti embereket, egy második világháborús magyar veterán, Márkus István vezette. Az ő vezetésével rohamozták meg a tankokon keresztül a románokat a székelyek. A harc

nem tartott túl sokáig, a románokat kiverték a főtérről, rengeteg sebesült volt mindkét oldalon. A „győzelmet” a magyar tömeg a Himnusz eléneklésével ünnepelte, felhúzták a polgármesteri hivatal épületére a magyar zászlót. Ezután hajnalban ejtőernyősök szállták meg nagy erővel a várost, nagy igazoltatások, ellenőrzések zajlottak, nem engedtek senkinél fegyvert tartani. Kezdett lassan helyreállni a „rend” Marosvásárhelyen.

Az összetűzésnek 5 halálos áldozata, továbbá kb. 300 sebesültje volt.

2000. február 22-én a települést mártírvárosnak nyilvánították, az 1989-es romániai forradalom helyi áldozatainak az emlékére, s a város határára három nyelvű táblákat helyeztek el (román, magyar, angol).

A 2005. március 15-én a Székely vértanúk emlékművénél rendezett ünnepségen, akkor először, kifütyülték, lehurrogták a magyar miniszterelnök, Gyurcsány Ferenc üzenetét, a 2004-es kettős állampolgárságról szóló sikertelen népszavazás miatt.

2007-ben Marosvásárhelyre látogatott Sólyom László, akit Markó Béla, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség elnöke fogadott.